

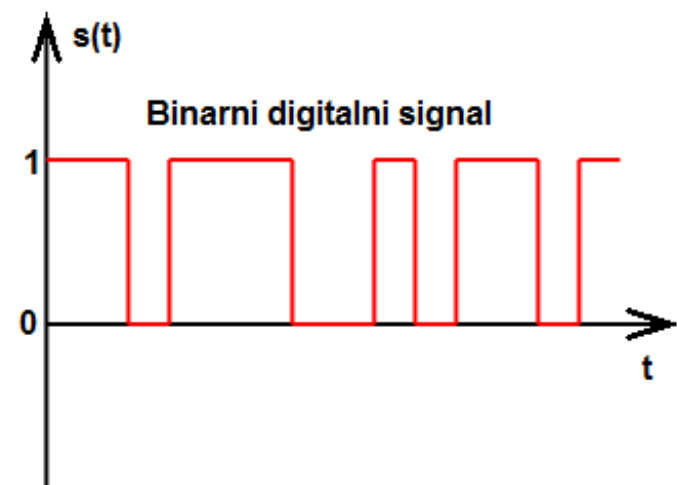
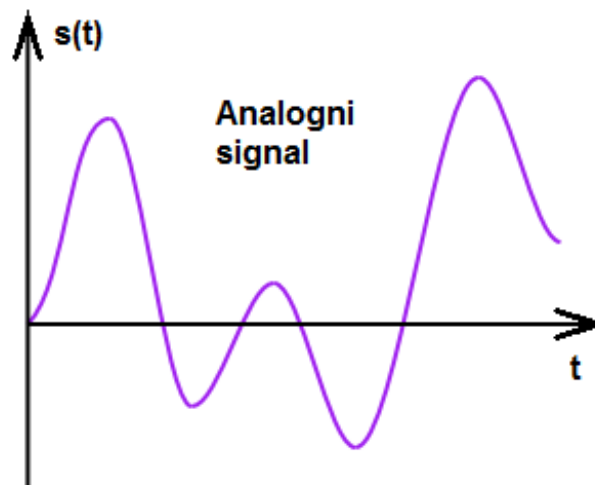

Principi realizacije logičkih kola

Katedra za elektroniku

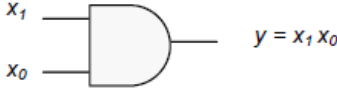

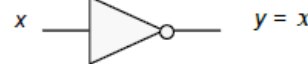
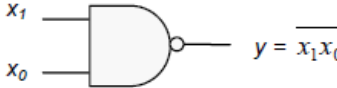
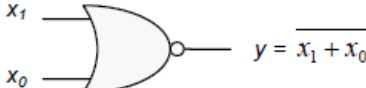

Binarni digitalni signali

- U elektronici, pod pojmom **signala** podrazumeva se električna veličina koja može da menja vrednost tokom vremena. Ta veličina je najčešće napon, a ređe se koriste i strujni signali.
- **Analogni signal** je signal koji u proizvoljnom trenutku može imati bilo koju vrednost u okviru datog opsega.
- **Digitalni signal** u svakom vremenskom trenutku može imati jednu od nekoliko unapred određenih diskretnih vrednosti. **Binarni digitalni signal** tokom vremena može imati svega dve vrednosti: visoku vrednost (**logička jedinica**) i nisku vrednost (**logička nula**). Tačne vrednosti napona koje odgovaraju logičkim nivoima određene su tehnologijom izrade digitalnog kola.
- Uobičajeno je da se logički nivoi interpretiraju kao istinitosne vrednosti logičkih iskaza, izraženih **logičkim funkcijama** koje podležu zakonima **Bulove algebre**: $0 \Leftrightarrow$ netačno, $1 \Leftrightarrow$ tačno.

Logička kola

- **Logička kola** koriste se za implementaciju logičkih operacija nad ulaznim binarnim digitalnim signalima.
- U praksi se koriste logička kola koja implementiraju logičke operacije **ILI**, **I**, **NE**, **NILI**, **NI** i **ekskluzivno ILI**. Logička kola predstavljaju se grafičkim simbolima koji su prikazani na slici:

<i>vrsta logičkog kola</i>	<i>grafički simbol</i>
<i>I kolo:</i>	
<i>ILI kolo:</i>	
<i>NE kolo:</i>	
<i>NI kolo:</i>	
<i>NILI kolo:</i>	
<i>ekskluzivno ILI kolo:</i>	

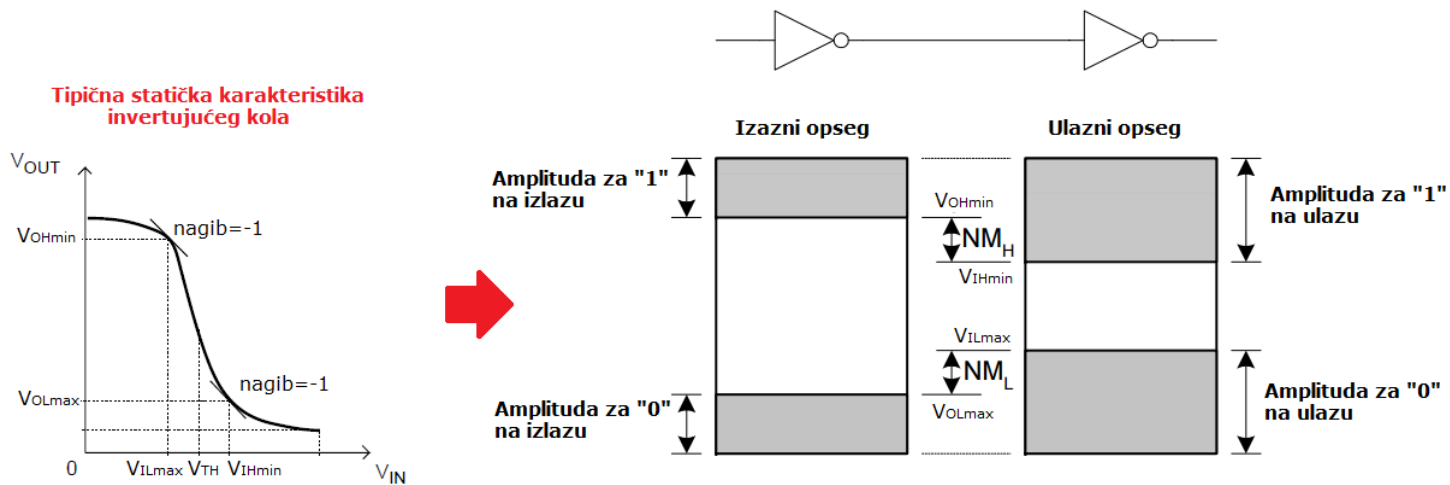
Prenosna karakteristika invertujućeg LK i margine šuma

• Prenosna karakteristika invertujućeg logičkog kola prikazuje zavisnost izlaznog od ulaznog napona. Na njoj se uočavaju sledeće karakteristične vrednosti:

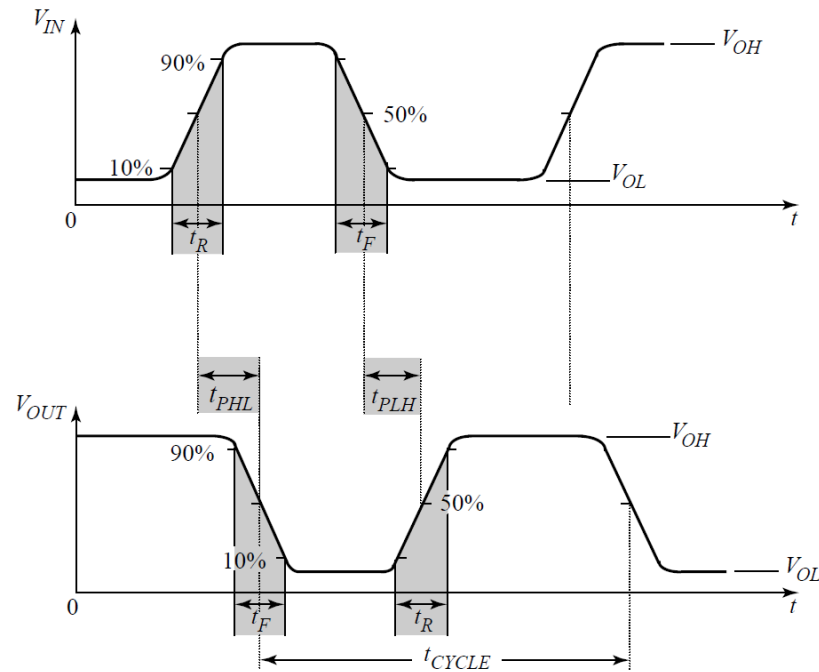
- V_{ILmax} - maksimalna vrednost ulaznog napona koja se i dalje interpretira kao "0"
- V_{IHmin} - minimalna vrednost ulaznog napona koja se i dalje interpretira kao "1"
- V_{OLmax} - maksimalna vrednost logičke nule na izlazu
- V_{OHmin} - minimalna vrednost logičke jedinice na izlazu
- V_{TH} - **napon praga** logičkog kola, definisan kao vrednost ulaznog napona na najstrmijem delu prenosne karakteristike

• Margine šuma (engl. *Noise Margins*) predstavljaju meru imunosti logičkih kola na smetnje i definišu se kao:

- Gornja margina šuma $NM_H = V_{OHmin} - V_{IHmin}$
- Donja margina šuma $NM_L = V_{ILmax} - V_{OLmax}$

Dinamički (vremenski) parametri logičkih kola

- t_R (vreme porasta) je vreme koje protekne prilikom porasta signala između 10% i 90% od amplitudne vrednosti.
- t_F (vreme opadanja) je vreme koje protekne prilikom opadanja signala između 90% i 10% od amplitudne vrednosti.
- t_{PHL} je propagaciono kašnjenje promene signala na izlazu sa „1“ na „0“, za promenom signala na ulazu. Kao referentni trenuci uzimaju se vremena kada signali na ulazu i izlazu dostignu 50% ukupne amplitude.
- t_{PLH} je propagaciono kašnjenje promene signala na izlazu sa „0“ na „1“, za promenom signala na ulazu. Kao referentni trenuci uzimaju se vremena kada signali na ulazu i izlazu dostignu 50% ukupne amplitude.
- Propagaciono kašnjenje: $t_P = \frac{1}{2}(t_{PHL} + t_{PLH})$.

Faktor grananja

- Faktor grananja (engl. *Fanout*) pokazuje koliko se logičko kolo može opteretiti (koliku struju može dati na izlazu), a da još uvek pravilno radi.
- Pošto se po pravilu izlaz jednog logičkog kola vezuje na jedan ili više ulaza drugih logičkih kola, faktori grananja F_0 (u logičkoj 0) i F_1 (u logičkoj 1) jednaki su najvećem broju ulaza koji mogu da se vežu na izlaz logičkog kola u najnepovoljnijem mogućem slučaju u logičkoj 0 i logičkoj 1, respektivno.
- Faktori grananja jednaki su količniku izlaznih i ulaznih struja logičkog kola:

$$F_0 = \frac{I_{out0max}}{I_{in0max}}, F_1 = \frac{I_{out1max}}{I_{in1max}}$$

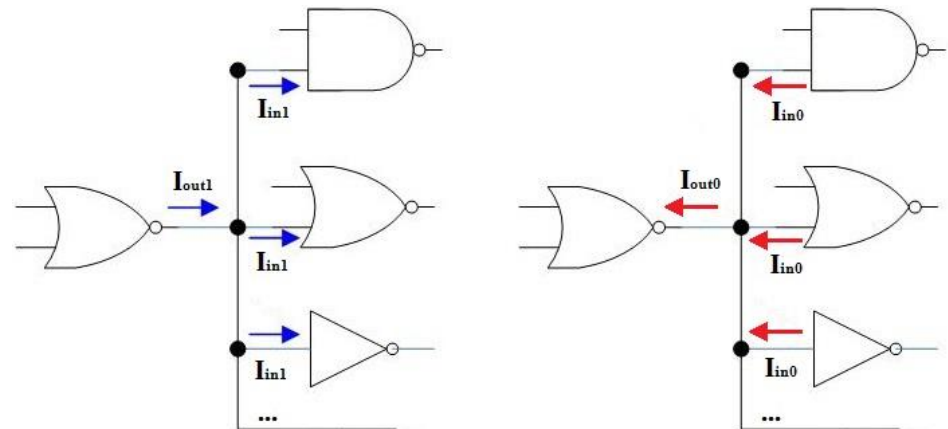
- Za ukupni faktor grananja uzima se manja vrednost od F_0 i F_1 zaokružena na prvi manji ceo broj.

PRIMER: Logičko kolo na izlazu u slučaju niskog napona može da „proguta“ struju od 100mA, a u slučaju visokog napona da obezbedi izlaznu struju od 15mA. Iz ulaza kola izlazi struja od 1.1mA pri niskom naponu, a pri visokom naponu ulazi struja od 40μA.

$$F_0 = \frac{I_{out0max}}{I_{in0max}} = \frac{100mA}{1.1mA} \approx 90$$

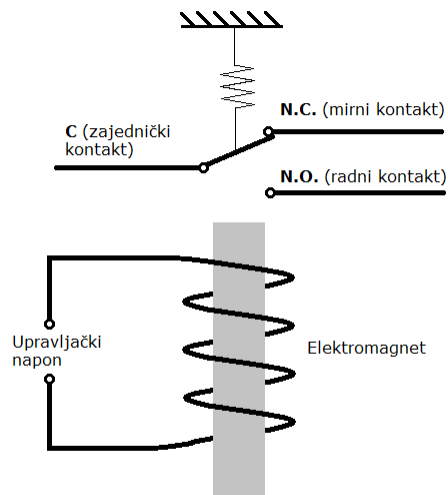
$$F_1 = \frac{I_{out1max}}{I_{in1max}} = \frac{15mA}{40\mu A} = 375$$

$$\Rightarrow F = \min(F_0, F_1) = 90$$

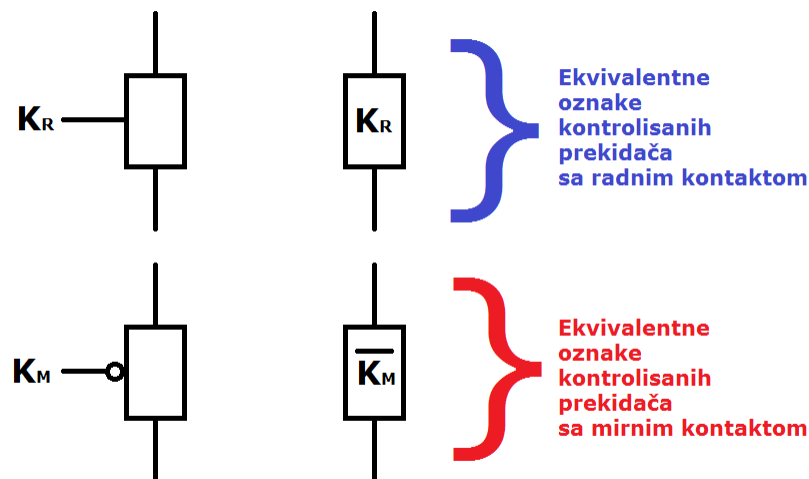

Principi realizacije logičkih kola

- Osnovna komponenta u realizaciji logičkih kola je prekidač koji se aktivira odgovarajućim upravljačkim signalom. Kao prekidački elementi obično se koriste bipolarni i MOS tranzistori i diode.
- Prekidač se može nalaziti u dva stanja:
 - **Uključeno stanje (zatvoren prekidač)** - u idealnom slučaju može se aproksimirati kratkim spojem.
 - **Isključeno stanje (otvoren prekidač)** - u idealnom slučaju može se aproksimirati otvorenom vezom.
- Po načinu upravljanja, prekidač može imati:
 - **Radni kontakt (engl. *N.O.* = *Normally Open*)** - prekidač je otvoren kada je upravljački signal neaktivan, a zatvoren kada je upravljački signal aktivan.
 - **Mirni kontakt (engl. *N.C.* = *Normally Connected*)** - prekidač je zatvoren kada je upravljački signal neaktivan, a otvoren kada je upravljački signal aktivan.
- Nazivi "mirni kontakt" i "radni kontakt" nasleđeni su iz tehnike zasnovane na elektromehaničkim prekidačima (relejima).

Princip rada releja

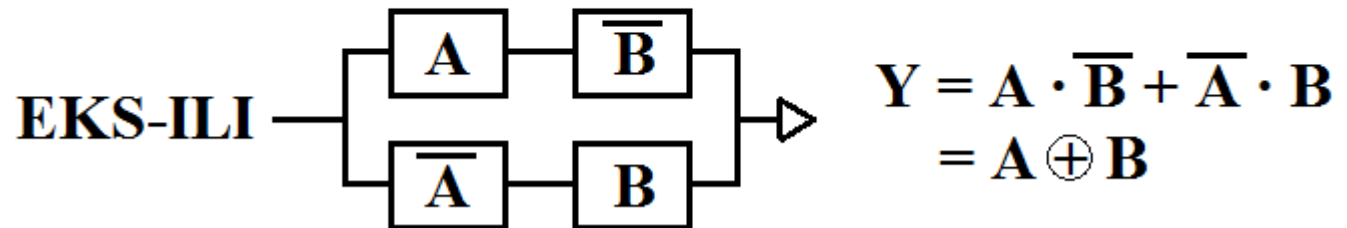
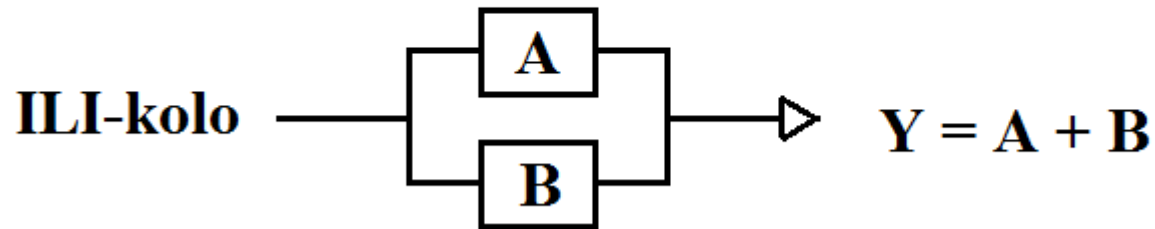
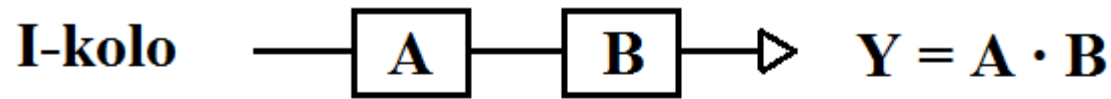

Ekvivalentne oznake kontrolisanih prekidača sa radnim kontaktom

Ekvivalentne oznake kontrolisanih prekidača sa mirnim kontaktom

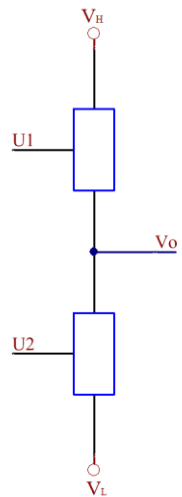
Digitalne mreže sa strujnom logikom

- Osnovna ideja: ukoliko je moguće provođenje struje kroz mrežu, to se tumači kao logička jedinica, a ukoliko je mreža neprovodna, stanje se tumači kao logička nula.

Digitalne mreže sa naponskom logikom

- Logička kola u savremenim digitalnim uređajima realizuju se uglavnom u **naponskoj logici**. U osnovi naponske logike nalazi se **prekidački razdelnik** sa dva redno vezana prekidača upravljana signalima U_1 i U_2 .
- Razdelnik je postavljen između tačke sa visokom vrednošću napona (V_H), koja predstavlja logičku jedinicu i tačke sa niskom vrednošću napona (V_L), koja predstavlja logičku nulu. Upravljački signali imaju iste naponske nivoe.

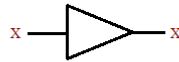
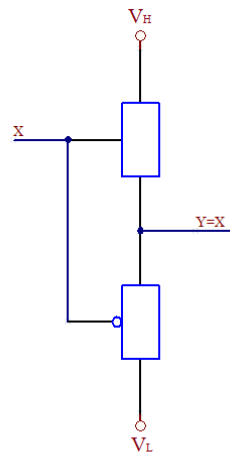

U_1	U_2	Izlaz V_o
V_L	V_L	"treće stanje"
V_L	V_H	V_L
V_H	V_L	V_H
V_H	V_H	zabranjeno

- Logika upravljanja prekidačima mora biti realizovana tako da je u svakom trenutku zatvoren najviše jedan prekidač. Situacija kada su oba prekidača zatvorena istovremeno dovodi do kratkog spoja između napona V_H i V_L , što rezultuje velikom vertikalnom strujom koja može izazvati uništenje prekidačkih elemenata.
- Sa druge strane, kada su oba prekidača otvorena, izlaz se nalazi u "**trećem stanju**", odnosno stanju **visoke impedanse** (engl. *HiZ*). Ovo stanje nema logički ekvivalent u Bulovoj algebri, nego se koristi u praksi prilikom spajanja izlaza više logičkih kola na zajedničku liniju (magistralu, engl. *Bus*).

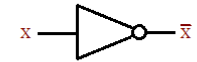
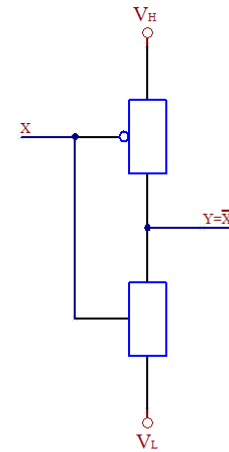
Sleditelji (baferi) i invertori u naponskoj logici

- Korišćenjem dva redno vezana prekidača suprotnog tipa (sa mirnim i radnim kontaktom), uz korišćenje istog upravljačkog signala, realizuju se logički sleditelj (bafer, "ništa" kolo) ili invertor ("NE" kolo):

X	Y
V_L	V_L
V_H	V_H

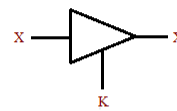
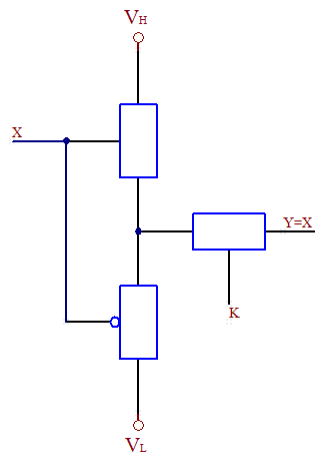
Bafer

X	Y
V_L	V_H
V_H	V_L

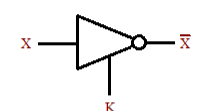
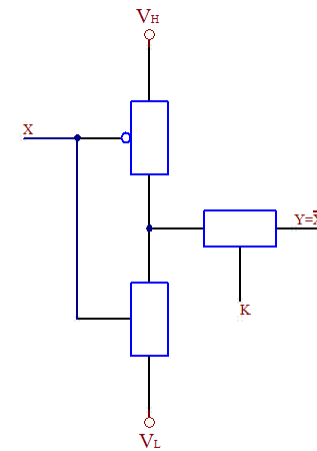
Invertor

- Kombinovanjem sa strujnom logikom, kada se doda još po jedan prekidač redno sa izlazom, moguće je realizovati tzv. **trostatička kola** (kola sa dodatnim stanjem visoke impedanse):

K	X	Y
V_L	V_L	V_L
V_L	V_H	V_H
V_H	V_L	HiZ
V_H	V_H	HiZ

Bafer

K	X	Y
V_L	V_L	V_H
V_L	V_H	V_L
V_H	V_L	HiZ
V_H	V_H	HiZ

Invertor

Veza između naponske i strujne logike

- Logička kola sa više ulaza se realizuju kombinacijom naponske i strujne logike.
- Razdelnik koji realizuje naponsku logiku sačinjavaju dve mreže realizovane u strujnoj logici: gornja (tzv. pull-up) mreža i donja (tzv. pull-down mreža). Pull-up i pull-down mreža realizuju tzv. dualne funkcije:

$$Y = f(X_1, X_2, \dots, X_n)$$
$$Y^{DUAL} = f(X_1, X_2, \dots, X_n)^{DUAL} = f(\overline{X_1}, \overline{X_2}, \dots, \overline{X_n})$$

- Ključno svojstvo parova dualnih funkcija je da ako jedna funkcija za jednu kombinaciju ulaznih promenljivih ima vrednost 1, dualna funkcija za invertovane vrednosti istih promenljivih ima vrednost 0 i obratno.
- Korišćenjem parova dualnih funkcija, postiže se da je za svaku kombinaciju ulaznih promenljivih aktivna tačno jedna mreža (ili pull-up ili pull-down).

PRIMERI:

a) $Y = X_1 + X_2$

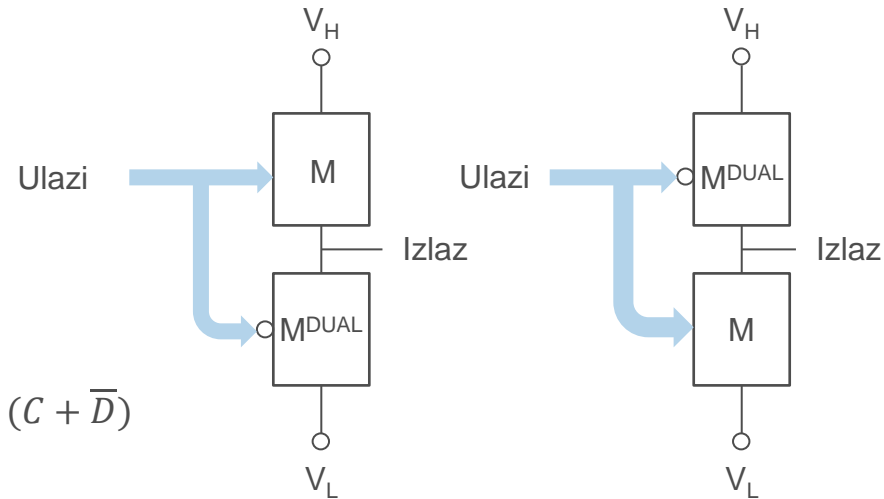
$$Y^{DUAL} = (\overline{X_1 + X_2}) = X_1 \cdot X_2$$

b) $Y = X_1 \cdot X_2$

$$Y^{DUAL} = (\overline{X_1 \cdot X_2}) = X_1 + X_2$$

c) $Y = A \cdot B + C \cdot \overline{D}$

$$Y^{DUAL} = (\overline{A \cdot B + C \cdot \overline{D}}) = (A + B) \cdot (C + \overline{D})$$

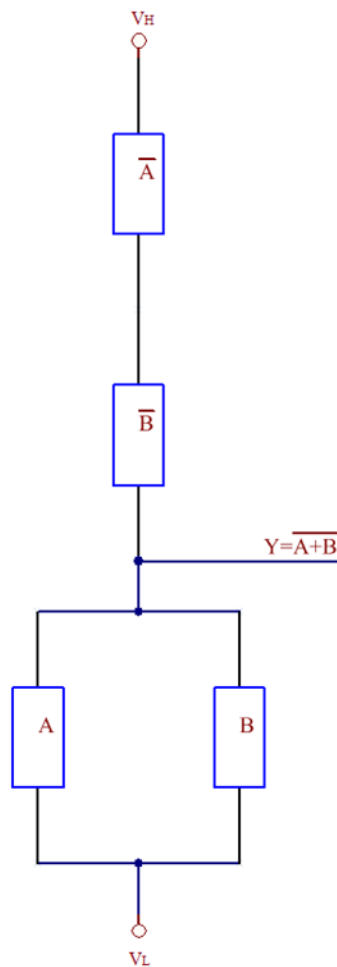

Neinvertujuća logika

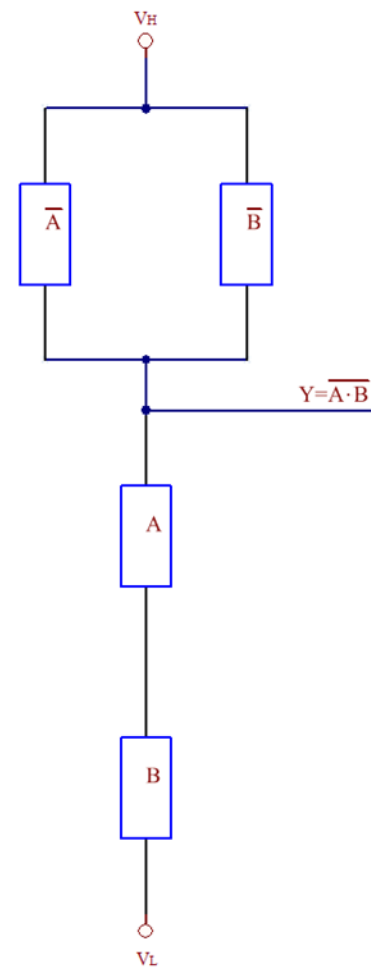
Invertujuća logika

- U alternativnoj realizaciji, jedna od mreža (pull-up ili pull-down mreža) se može zameniti pull-up, odnosno pull-down otpornikom.

- Primeri realizacije invertujućih logičkih kola:

**Princip realizacije
NILI kola**

**Princip realizacije
NI kola**